

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده هنر و معماری / گروه نقاشی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش : نقاشی

عنوان:

بررسی نقاشان دهه ی ۴۰ ایران

استاد راهنما:

جناب آقای فریدون امیدی نقلبری

استاد مشاور:

جناب آقای محمدرضا فیروزه ای

پژوهشگر:

مریم رزنی

تابستان ۱۳۹۱

با سپاس فراوان از :

جناب آقای فریدون امیدی و

جناب آقای محمدرضا فیروزه ای

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب مریم رزنی دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی ۸۹۰۹۲۷۰۵۲۰۰ در رشته نقاشی که در تاریخ ۱۳۹۱/۰۶/۰۵ از پایان نامه خود تحت عنوان : بررسی نقاشان دهه ی ۴۰ ایران بدینوسیله متعهد می شوم:

۱- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.

۲- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدارک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: مریم رزنی

تاریخ و امضا: ۱۳۹۱/۷/۱۷

بسمه تعالی

در تاریخ : ۱۳۹۱/۰۶/۰۵

دانشجوی کارشناسی ارشد خانم/ آقای مریم رزنی از پایان‌نامه خود دفاع نموده و با نمره ۱۷

تمام به حروف هفده و با درجه بسیار خوب مورد تصویب قرار گرفت .

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
-------	------

فصل اول: کلیات طرح

۱-۱- بیان مسئله	۲
۲-۱- هدفهای تحقیق	۲
۳-۱- سوالات و فرضیه های تحقیق	۲
۴-۱- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه ی انتخاب آن	۳
۵-۱- روش تحقیق	۳
۶-۱- قلمرو تحقیق	۳
۷-۱- جامعه و حجم نمونه	۳
۸-۱- محدودیت ها و مشکلات تحقیق	۳

فصل دوم: مطالعات نظری

مقدمه	۵
۱-۲- دوران قاجاریه	۷
۲-۲- کمال الملک	۲۱
۳-۲- نگارگری جدید	۲۶
۴-۲- نقاشی قهوه خانه	۳۲

فصل سوم: نقاشی نوگرای ایران و بررسی نقاشی در دهه ی ۴۰ ایران

۱-۳- سالشمار نقاشی نوگرای ایران	۴۲
۲-۳- نقاشی نو در ایران	۶۶
۳-۳- مکتب سقاخانه	۸۳
۴-۳- بی ینال های تهران	۱۰۳
۵-۳- نقاشیخط	۱۱۸

۳-۶- نو سازی فرهنگی دهه ی ۴۰..... ۱۳۰

۳-۷- دستاوردهای فرهنگی دهه ی ۴۰..... ۱۳۱

فهرست مطالب

عنوان..... وان

صفحه

۳-۸- وضعیت اجتماعی و فرهنگی هنر ایران..... ۱۴۲

فصل چهارم: معرفی شاخص ترین نقاشان دهه ی ۴۰ ایران

۴-۱- بهمن محمص..... ۱۴۸

۴-۲- منصور قندریز..... ۱۵۳

۴-۳- مسعود عربشاهی..... ۱۵۷

۴-۴- سهراب سپهری..... ۱۷۲

۴-۵- پرویز تناولی..... ۱۸۴

فصل پنجم: نتیجه گیری

۵-۱- نتیجه گیری..... ۲۰۳

فهرست منابع و ماخذ..... ۲۰۵

فهرست نشریات و مقالات..... ۲۰۶

کارهای عملی

چکیده ی انگلیسی

فهرست تصاویر

عنوان

صفحه

- تصویر ۱-۲-۱- ملک الشعراء، استنساخ، آبرنگ، ۱۲۷۵ ه.ق. ۱۸
- تصویر ۲-۲-۲- کمال الملک، تکیه دولت، پیش از ۱۳۱۵ ه.ق. ۲۵
- تصویر ۳-۲-۳- حسین بهزاد، هنگام سپیده دم خروس سحری، ۱۳۴۰ ه.ش. ۳۰
- تصویر ۴-۲-۴- محمود فرشچیان، شکار، ۱۳۴۰ ه.ش. ۳۱
- تصویر ۵-۲-۵- قولر آقاسی، نقاشی قهوه خانه، ۱۳۳۳ ه.ش. ۳۶
- تصویر ۱-۳-۱- جلیل ضیاپور، دختر لر، ابعاد ۹۰*۸۰ سانتیمتر. ۷۳
- تصویر ۲-۳-۲- مارکو گریگوریان، دیزی آبگوشت، ۱۳۵۰ ه.ش. ۷۵
- تصویر ۳-۳-۳- مارکو گریگوریان، اولین خانه من، ۱۳۴۲ ه.ش. ۷۶
- تصویر ۴-۳-۴- حسین کاظمی، انتزاع، ۱۳۴۸ ه.ش. ۷۷
- تصویر ۵-۳-۵- هانیبال الخاص، نیما یوشیج، رنگ روغن روی بوم. ۸۰
- تصویر ۶-۳-۶- محسن وزیری مقدم، پرتره، طراحی روی کاغذ، ۱۹۵۶ م. ۸۱
- تصویر ۷-۳-۷- محسن وزیری مقدم، هراس و پرواز، اکریلیک روی چوب، ۱۳۵۶ ه.ش. ۸۲
- تصویر ۸-۳-۸- محسن وزیری مقدم، ترکیب بندی، ماسه قرمز و سیاه روی بوم ۱۹۶۰ م. ۸۲
- تصویر ۹-۳-۹- فرامرز پیلارام، ترکیب بندی. ۹۸
- تصویر ۱۰-۳-۱۰- پرویز تناولی، دست و ضریح، برنز، ۱۳۸۴، ابعاد ۶۳*۶۳*۴ سانتیمتر،
مجموعه H.S. دویی. ۹۹
- تصویر ۱۱-۳-۱۱- صادق تبریزی، بدون عنوان، مرکب روی کاغذ پوستی، ابعاد ۶۰*۶۰ سانتیمتر، ۱۳۷۹ .. ۱۰۰
- تصویر ۱۲-۳-۱۲- ناصر اویسی، اسبها، حدود ۱۳۵۰. ۱۰۱
- تصویر ۱۳-۳-۱۳- ژازه طباطبایی، سرهم بندی تکه فلزها و قطعات یدکی ماشین. ۱۰۲
- تصویر ۱۴-۳-۱۴- نصرآ. افجه ای، جهان، رنگ روغن روی بوم، ۱۹۱*۱۹۱ سانتیمتر، ۱۳۸۸. ۱۲۴
- تصویر ۱۵-۳-۱۵- محمد احصایی، نجوای عاشق، رنگ روغن روی بوم، ۱۳۸۷، مجموعه
خصوصی، ژنو. ۱۲۵
- تصویر ۱۶-۳-۱۶- حسین زنده رودی، چهارباغ، رنگ روغن و اکریلیک روی بوم، ۲۱۰*۱۹۵

سانتیمتر، ۱۳۶۰ ۱۲۶

تصویر ۳-۱۷- حسین زنده رودی، ترکیب بندی با حروف، ۱۳۴۷ ۱۲۷

فهرست تصاویر

عنوان _____ وان

صفحه

تصویر ۳-۱۸- فرامرز پیلارام، بدون عنوان، رنگ روغن و ورقه طلا روی بوم، ۱۳۰*۱۹۸/۵

سانتیمتر ۱۲۸

تصویر ۳-۱۹- منصوره حسینی، علی، حدود ۱۳۳۸ ۱۲۹

تصویر ۴-۱- بهمن محمص، مینوتور، دهه ۱۳۴۰ ۱۵۱

تصویر ۴-۲- بهمن محمص، هنر معاصر ایران، ۱۳۴۵ ۱۵۲

تصویر ۴-۳- منصور قندریز، سوار قوش به دوش، ۱۳۳۸ ۱۵۵

تصویر ۴-۴- منصور قندریز، بدون عنوان، دهه ۱۳۳۰ ۱۵۶

تصویر ۴-۵- مسعود عربشاهی، بدون عنوان، رنگ روغن روی بوم، ابعاد ۱۲۴*۱۰۵ سانتیمتر،

۱۳۴۵، موزه هنرهای معاصر تهران ۱۶۰

تصویر ۴-۶- مسعود عربشاهی، بدون عنوان، نقش برجسته و ورق برنج، ۱۳۴۳، مجموعه

شخصی هنرمند ۱۷۱

تصویر ۴-۷- سهراب سپهری، تنه های درخت، دهه ۱۳۴۰ ۱۸۲

تصویر ۴-۸- سهراب سپهری، نقاشی نو در ایران، حدود ۱۳۵۶ ۱۸۳

تصویر ۴-۹- پرویز تناولی، شاعر هیچ می شود، برنز، ۲۲۸*۷۰*۵۸ سانتیمتر، ۱۳۸۶-۱۳۵۲ ۲۰۰

تصویر ۴-۱۰- پرویز تناولی، هیچ، برنز، ارتفاع ۱۰۰ سانتیمتر، ۱۳۸۴، مجموعه موزه

بانک پاسارگاد ۲۰۱

فصل اول

کلیات

فصل اول : کلیات

۱-۱- بیان مسئله تحقیق

بررسی نقاشان دهه ی ۴۰ ایران و چگونگی روند هنریشان و تلاش آنان برای بیان نوع جدیدی از هنر در ایران و شکل گیری نقاشی آکادمیک و توسعه ی آن از نظر فنی و اجرایی تأثیر گذاری آن بر دانش آموختگان آن دوران و بروز خلاقیت و ابداع در آثار شان تأثیر پذیری از هنر شرق و هنر غرب در دهه ی ۴۰ و این تأثیر پذیری چگونه توانست فضای هنر معاصر ایران را تحول بخشد؟

بیان مسئله : چگونگی شکل گیری نقاشی دهه ی ۴۰ و تأثیر گذاری آن بر نقاشی معاصر ایران؟

۲-۱- هدفهای تحقیق

هنر مندان دهه ی ۴۰ چگونه شکل گرفتند و چه عواملی در شکل گیری آنان مؤثر بود؟

در رشد نقاشی آن دوران چه تأثیراتی از خود به جا گذاشتند و نقاشان بعد از آنان چه تأثیری گرفتند؟

با توجه به منابع موجود در کتابخانه ها سعی در جمع آوری مطالب پراکنده در یک رساله کردم .

۳-۱- سؤالات و فرضیه های تحقیق:

نقاشان دهه ی ۴۰ چگونه شکل گرفتند؟

آیا نقاشان دهه ی ۴۰ از گذشته تأثیر گرفتند؟

آیا توانستند بر فضای نقاشی بعد از خود تأثیرگذار باشند؟

۴-۱- اهمیت موضوع تحقیق و انگیزه‌ی انتخاب آن :

گردآوری جامعی از نقاشان دهه‌ی ۴۰ ایران در یک رساله

- هنر جدید از چه زمانی وارد ایران شد؟

- چگونگی تأسیس هنرستانها در ایران؟

- چه کسانی بر هنر آن دوران تأثیر گذار بودند؟

۵-۱- روش تحقیق : کتابخانه‌ای

۶-۱- قلمرو تحقیق : نقاشان دهه‌ی ۴۰ ایران و چگونگی شکل‌گیری و روند هنری آنان و تأثیری

گذاری بر نقاشان دوران خود و بعد از آن .

۷-۱- جامعه و حجم نمونه : جامعه این پژوهش هنرمندان نقاش نوگرای ایران در دهه‌ی ۴۰ و

تأثیرات غرب و شرق و اندیشه‌های جدید و مؤثر در زمینه‌های سیاسی ، اجتماعی و اقتصادی بر

ایران و هنر این دوره.

۸-۱- محدودیت‌ها و مشکلات تحقیق : محدودیت‌های موجود در روند این تحقیق عدم وجود

منابع جامع در مورد نقاشی نوگراست .

فصل دوم

مطالعات نظری

مقدمه

در این رساله سعی شده که نقاشان مطرح دوره ی قاجاریه تا پایان دهه ی ۴۰ را شرح دهد ، فصل اول این پژوهش ، کلیات طرح ، فصل دوم مطالعات نظری ، نقاشی از دوره ی قاجاریه تا نقاشی نوگرا بوده و فصل سوم به نقاشی نوگرا و نقاشان دهه ی ۴۰ ایران پرداخته است . در فصل چهارم به شاخص ترین نقاشان دهه ی ۴۰ و آثارشان پرداخته شده و در نهایت نتیجه گیری شده است .

نقاشی ایران در عصر قاجار رفته رفته به طبیعت نگاری گرایید و نقاشان عمق نمایی نقاشی فرنگی را با شگردهای سنتی نگارگری ایرانی درهم آمیختند ، در این نقاشی ها ، ماهیت تزینی در رنگ بندی و طراحی کاملاً مشهود است . نقاشان در دوره ی قاجاریه ، پایبند اصول طبیعت نگاری شدند .

این شیوه به دست کمال الملک و شاگردانش به اوج رسید . سپس نگارگری جدید که حسین بهزاد یکی از پیشگامان آن است سعی کرد نگارگری را در رنگ و محیط دنیای کنونی وارد نماید و از نظر فنی و اجرایی در مینیاتورهای کنونی پیشرفت زیادی ایجاد کند . سپس نقاشی قهوه خانه را به همراه داشت . قهوه خانه از دوره ی صفوی در ایران رواج یافت و محل اجتماع کوچه و بازار شد . و در این مکانها با حضور معرکه گیران و نقالان و پرده داران ، زمینه های پیدایی نوع ویژه ای از نقاشی ایرانی فراهم گردید که به نقاشی قهوه خانه موسوم شد .

نقاشی قهوه خانه با علیرضا نقاش باشی پدر حسین قولر شروع می شود و مدبر و قولر هر دو از شاگردان او بودند . نقاشی معاصر ایران در دهه ی ۴۰ ترکیبی از گرایش های مختلف هنری است که تحت تأثیر جریانهای مختلف اجتماعی ، فرهنگی ، هنری و سیاسی شکل گرفته اند .

در نمونه های شاخص و اصلی نقاشی های ایرانی ترکیب دو اصل روایت و تزئین را به وضوح می-
توان یافت .

بر پایی نخستین بی ینال تهران را باید آغاز دوره ای جدید در هنر معاصر ایران دانست ، گروهی از
برگزیدگان ۵ بی ینال تهران با رویکرد به هنرهای سنتی ایران ، مکتبی به نام مکتب سقاخانه را پایه
گذاری کردند . تأسیس هنرکده هنرهای تزئینی در دهه ی ۴۰ سبب شد تا زمینه ای برای پرورش هنر
جویان فراهم شود که تحت تأثیر استادان ایرانی و خارجی مسیره‌نر ایران را رقم زدند .

در عالم نقاشی‌خط که خط در خدمت نقاشی و اصول آن قرار می گیرد هنرمندان معدودی در دهه ی
۴۰ و ۵۰ ظهور کردند که خط و خوشنویسی را در ترکیب بندیهای متنوع خلاق تا منتهای ظرفیت
های احتمالی آن آزمودند . هنرمندان نقاشی‌خط بالهام از گرایش های مدرن آثاری را که ریشه در هنر
ایرانی و خطاطی دارد را به وجود آورد . خوشنویسی نونیز درون حرکت سقاخانه ریشه گرفت .

معرفی برخی از نقاشان دهه ی ۴۰ نظیر : بهمن محصص ، منصور قن‌دریز ، مسعود عربشاهی ،
سهراب سپهری و پرویز تناولی و دستاوردهایی که این هنرمندان در عرصه ی هنر معاصر ایران به جا
گذاشتند و بر روند نقاشی بعد از خود نیز بسیار تأثیر گذار بودند .

در فضای روشنفکری دهه ی ۴۰ کارهای جدی و نو آوریهای چشم گیری شکل گرفتند که بی شک
این هنرمندان در این مسیر بسیار اثر گذاشتند .

دوران قاجاریه : پیش زمینه ای از نقاشی از دوران قاجاریه

شاهان قاجار همچون سده های پیش هنرمندان را وارد دربار خویش می کردند و در این میان هنرمندان ، نقاشان و سایر هنرمندان تجسمی (نقاشان دربار) جایگاه خاصی داشتند ، آنها در کارگاه همایونی کار می کردند و این کارگاه همچون سده های پیش نقاشخانه یا کارگاه نقاشی نامیده می شد (فلور و دیگران ، ۱۳۸۱ ، ۱۰)

در زمان فتحعلی شاه شرایط برای تجدید حیات هنر درباری مناسب بود ، شاه قاجار شماری از برجسته ترین هنرمندان را در پایتخت (تهران) گرد آورد ، و آنها را به کار نقاشی پرده های بزرگ و برای نصب در کاخهای نو ساخته گماشت . (پاکباز ، ۱۳۸۴ ، ۱۵۰)

- در ایران قرن ۱۹ م . دست کم ۱۲ نقاشباشی وجود داشت . (فلور و دیگران ، ۱۳۸۱ ، ۱۰)

- از وظایف هنری یک نقاش باشی در میان چیزهای دیگر ، اجرای نگاره ها ، نقاشی های رنگ و روغن ، تک چهره ها و دیوار نگاره ها برای حامیان خود بوده است . (همان ، ۱۲)

طبقات نقاشان

نقاشان درباری و نقاشان بازاری

هر چند به نظر می رسد که در دوره ی قاجار مکاتب هنری ایالتی وجود ندارد ولی در بین نقاشان مختلف این دوره نوعی طبقه بندی اجتماعی - اقتصادی موجود است که فراتر از مرزهای محلی می رود . عالیترین طبقه بندی از آن نقاشان وابسته به دربار و نخبگان سیاسی بود که نقاشی رنگ و روغن ، دیوار نگاری ، نقاشی های لاکی ، کتاب آرایبی و نسخه پردازی و تصویر پردازی برای مطبوعات و سفر نامه های شاه و نشریات را انجام می دادند ، آنها همچنین گاهی برای نخبگان سیاسی کار می کردند و حتی در خانه های حامیان خود می زیستند و مشغول کار می شدند. (فلور و دیگران ، ۱۳۸۱، ۱۷-۱۶)

آنها علاوه بر دربار ، گاهی برای اعیان و اشراف هم کار می کردند (آژند ، ۱۳۸۶، ۷۴)

دومین طبقه از نقاشان :

- طراحی ها و نقاشی هایی را برای فروش در بازار تدارک می دیدند . آنها آثار هنری خود را به عنوان آثار مستقل در بازار می فروختند . آنها نگاره هایی علاوه بر تجارت برای گسترش صنعت لیتو گراف اجرا می کردند و به داستانهای عامیانه و نیز کتابهای جدی و روزنامه ها تصویر می زدند . (فلورو دیگران ، ۱۳۸۱ ، ۱۷)

نقاشان و طراحان دیگری نیز بودند که برای قالی و پارچه (قلمکار ، شال) کاشی و پشت شیشه و یا پرده های نقالان و قهوه خانه ها تصاویری می کشیدند . اینها گاهی از نقاشان بازاری تعلیم می دیدند . کیفیت تعلیم در بین نقاشان درباری بیشتر بر پایه ی نظام استاد - شاگردی بود و اعضای آنها را هم

بیشتر مناسبات خانوادگی و خویشاوندی به هم ربط می داد. نقاشان معمولاً از خانواده های معتبر و محترم و تحصیل کرده بودند و گاهی در شعر و ادب هم دست داشتند.

در دوره قاجار شمار نقاشانی که در بازار کار می کردند فزونی گرفت و در هر شهری چندین نفر از آنها کارگاه و مغازه نقاشی داشتند. فرصت شیرازی در آثار عجم شماری از نقاشان شیرازی را فهرست کرده است. در اصفهان هم نقاشان برای خود صنفی داشتند. (آژند، ۱۳۸۶، ۷۴)

کیفیت آثار در هر یک از این طبقه بندیها فرق می کرد. کیفیت آثار طبقه اول الزاماً بهتر از طبقه دوم نبود به خصوص برای آنها که در کار ماهرانه ی قلمدان سازی بودند. در حقیقت، این طبقه دوم زمینه استخدام کارمند تازه برای طبقه اول بود، اجرت هنرمندان طبقه اول هم الزاماً بهتر نبود، ثروتمندان، از جمله شاه خریداران بدی بودند و قلمدان ها به ویژه از نوع مرغوب آنها با قیمت بالایی به فروش می رفت. این طبقه بندیهای سه گانه تا حدود زیادی بر طبق کیفیت و قابلیت محصولات و نوع بازاری (حامیان) که نقاش برای آنها کار می کرد تعیین می شد. (فلورو دیگران، ۱۳۸۱، ۱۷)

علت افزایش نقاشان بازاری در این دوره وجود مشتریان داخلی و خارجی برای نگاره های مذهب، قلمدانها، سرقلیانها، نقاشی های روی بوم، آبرنگها، نقاشیهای لاکه و مینایی، طراحیها، قطعه ها، نقاشی های روی چوب و پشت شیشه و غیره بود. نقاشان بازاری با ذوق و سلیقه عامه سر و کار داشتند و سلايق آنها را ارضا می کردند. (آژند، ۱۳۸۶، ۷۴)

دلالتان نسخه های خطی و نقاشی ها را برای دیدن اروپاییان و سایر خارجیان و نیز مجموعه داران خبره و ادب دوستان ایرانی می آوردند. فروش کتابخانه فرهیختگان متوفی نیز به وسیله این دلالتان صورت می گرفت. (فلورو دیگران، ۱۳۸۱، ۲۱)

بنابراین بازار خوبی برای نقاشی ها و اشیاء و نقوش به خصوص نگاره های مستقل در بین خبرگان و خریداران عمومی وجود داشت . این آثار اغلب دارای پیکره های انسانی از نوع ایرانی ، لباسها و شیوه زندگی با یک پس زمینه ی ساده بودند . این آثار به «هنر توریستی» شهرت داشتند چون با سبک ساده ایرانی و باب طبع محافل اروپایی از برای خرید کار شده بود . (همان ، ۲۲)

نقاشان معروف دوره ی قاجار

نقاشان قاجار را می توان تقریباً به ۴ نسل تقسیم کرد :

- ۱- نسل اول بین سالهای ۱۱۹۹/ ۱۷۸۵ و ۱۸۲۰/۱۲۳۵ فعال بود و نماینده ی برجسته آنها : میرزا بابا ، مهر علی ، عبدالله خان و محمد حسن خان بودند .
- ۲- گروه دوم بیشتر بین سالهای ۱۸۲۰/۱۲۳۵ و ۱۸۴۰/ ۱۲۵۶ فعالیت داشتند و درباره آنها اطلاعات بسیار اندک و نادر است . مثل : احمد ، محمد و سید میرزا .
- ۳- نسل سوم بین سالهای ۱۲۶۱/ ۱۸۴۵ و ۱۲۸۱/ ۱۸۶۵ کار می کردند که نماینده برجسته آنها صنیع الملک بود .
- ۴- چهارمین نسل پس از سالهای ۱۲۸۱/۱۸۶۵ را می پوشانند که کمال الملک و اسماعیل جلایر نامدارترین آنها هستند .

بررسی آثار و احوال معروفترین نقاشان این دوره

آقا نجف (نجف علی) : از نقاشان برجسته اصفهان در دهه ی ۱۸۳۰/۱۲۴۵ به ویژه در نقاشی قلمدان ، آقا نجف علی بود . (فلور و دیگران ، ۱۳۸۱ ، ۴۹)

آقانجف در حدود سالهای ۱۲۳۰ تا ۱۲۷۰ فعالیت می کرد. آقا نجف از شاگردان علی اشرف، نقاش دوره زندیه بود. او در بیشتر آثارش از رقم «یا شاه نجف» استفاده می کرد. این رقم او را، که بار مذهبی داشت و هم اشاره به نام او، می توان در قلمدان نگاریها (سال ۱۲۷۰ ق. محفوظ دربرن، موزه تاریخ، ش ۱۸۷ MR: لندن، موزه ویکتوریا و البرت. ش ۸۹۹-۱۸۸۹: اصفهان، موزه هنرهای تزئینی) دید. (آژند، ۱۳۸۶، ۷۴)

آقا نجف علی اغلب تصویر عیسی و مریم را نقش می زد و از صحنه های نقاشان ایتالیایی مثنی برداری می کرد (فلور و دیگران، ۱۳۸۱، ۴۹)

آقا نجف از نمایندگان فرنگی سازی در دوران قاجار به شمار می آید. او هنرمندی پرکار و اهل اصفهان بود. در خوشنویسی و تذهیب نیز نقش داشت. (پاکباز، ۱۳۸۱، ۳۴)

آقا نجف در اصفهان توانست تحولی در نقاشی زیرلاکی پدید آورد و مهارت بیشتری در طبیعت نگاری، خصوصاً در سایه پردازی ملایم چهره ها نشان داد. در واقع او پلی بود بین شیوه های عهد کریم خان و عهد ناصری.

او نقاشی هایش را غالباً چنین رقم می زد: «حسن کلک رجبعلی زعلی است». (پاکباز، ۱۳۸۴، ۱۵۸)
از جمله آثارش: قلمدان تصویر یوحنا و منظره (۱۸۴۵/۱۲۶۲ ق)، قلمدان جنگ رومی پاروش (۱۲۷۴/۱۸۵۷ ق)، قاب آینه درشکه سواران، اسبان و منظره (۱۲۷۴/۱۸۷۵). [پسران او - محمد کاظم، محمد جعفر، احمد - نیز نقاش بودند]. (پاکباز، ۱۳۸۱، ۳۴-۳۵)

به احتمال زیاد آقا نجف در سال ۱۸۵۵/۱۲۷۱ در ۷۲ یا ۷۳ سالگی در گذشته است. (فلور و دیگران، ۱۳۸۱، ۴۹-۵۰)